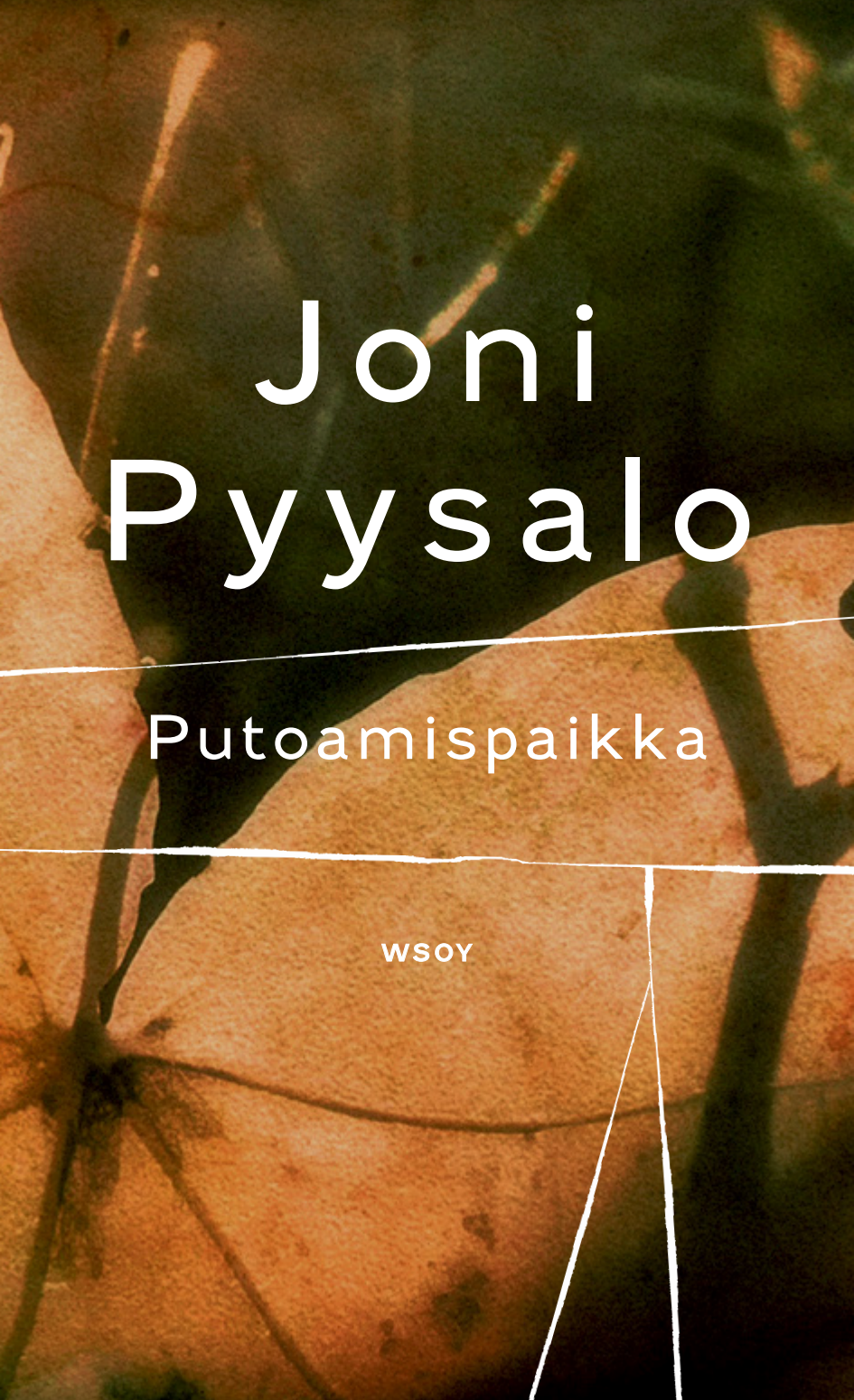

Joni Pyysalo

Putoamispaikka

WSOY

Joni Pyysalo

Putoamispaikka

ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kiitos

Alfred Kordelinin säätiö,
Taiteen edistämiskeskus
ja WSOY:n kirjallisuussäätiö.

Aijalan Jaska & Katri,
Jaakko, Riku, Seppo,
Teemu, Tommi ja Tuomas.

©JONI PYYSALO JA WSOY 2021

ISBN 978-951-0-47450-1

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PAINETTU EU:SSA

*Halkovajaan johtavat kuuraiseen ruohoon painuneet
jalanjäljet.*

*Nona löytää maalia hilseilevältä ikkunalaudalta
neitoperhosen, nostaa sen varovasti pihakivelle. Ilta-
päiväaurinko voi vielä herättää kohmettuneen hyön-
teisen. Hän tuntee ilon pelastamastaan luontokappa-
leesta, muistaa jotain ja menee nopeasti sisälle.*

*Hän alkaa lukea talvehtimisestä, neitoperhoset
hakeutuvat esimerkiksi ulkorakennuksiin. Selän ta-
kana keittiönikkunassa käy varjo.*

Nona palaa takaisin kivelle.

Perhonen on poissa.

I

HELMIKUU

1.

ÄITI KÄVELI salmen yli.

Satamalahden takaa oli katseltu sata metriä rannasta pysähtyvää, yhdellä jalalla seisovaa siluettia. Toinen käsi tuki kallelleen jääneeseen lateraaliviitaan, toinen näytti tyhjentävän saapasta.

Hahmon lähtiessä liikkeelle näytti kuin pala merimerkkiä olisi takertunut mukaan: vihreä paljettikoristeltu kassi, josta naapuri tunnisti kantajan. Kulkuuunta oli pääsaaren ja pikkusaarten väliselle jäätielle, jonka tasalta perspektiivi muuttui, meri puuttui, ihminen kutistui, taivas oli saalistava petolintu.

Kunnon talvi tuli yhä harvemmin ja toi vaihtelua saaren muutamille ympärivuotisille asukkaille. Jälle ilmestyi autoja, mönkijöitä, moottori- ja potkukelkoja, pulkassa ostoksia ja lapsia vetäviä aikuisia sekä tulevan kesän rakennusmateriaaleja lähisaariin kuljettavia kuormureita. Liikenne johdettiin puomien vierestä rampeille, ja lähisaarten väliä kulkeva lautta ja lossit pääsivät huoltotelakalle.

Saaren halkovan päätien kummassakin päässä oli lossi, itäpään vastarannan kylän rannassa olivat kyläkauppa ja kesäravintolat.

Sivutie kiersi peltojen keskelle rakennetun vanhan puukirkon ja pienvenesataman lahden, venevajat ja laiturit, nousi hiukan ja päättyi vanhalle, taitekattoiselle talolle. Lähin talviasutus jäi lahden vastakaiselle puolelle, mistä näki suoraan äidin pihaan.

Naapuri huolestui, kun ulkovaloa ei sammutettu päiväksi, ja keittiön lamppu paloi yölläkin. Hän käveli talolle ja koputti lukittuun oveen. Ikkunoissa ei näkynyt liikettä eikä sisältä kuulunut ääniä.

Pihalla jalanjäljet olivat sulaneet ja jäätyneet niin epämuotoisiksi, ettei tiennyt, mihin suuntaan menivät.

Naapuri soitti Aranille, jonka äiti oli eläkkeelle päästyään myynyt kerrostalo-osakkeen ja muuttanut vanhaan, remonttia vaativaan merenrantataloon. Saarelaisten hämmästykseksi vanha nainen oli alkanut kunnostaa sitä yksin, ottamatta vastaan tai pyytämättä näiltä apua.

Äiti ei vastannut puhelimeen, ja Aran pakkasi laukuun tietokoneen, taskulampun ja yöpymisvälineet. Parin tunnin ajomatalla länsirannikolle hän sai kiinni kyläkauppiaan, joka kertoi äidin asioineen alkuviikolla.

Viimeinen parikymmentä kilometriä oli jäistä, kiemurtelevaa pikkutietä, ja ajaminen vei huomion

lumiselta maisemalta. Lossi seisoj osittain peitettyinä kyläkaupan rannassa, kun Aran ohjasi alas ramppia.

Alle kilometrin leveän salmen ylitys vei autolla vain pari minuuttia, ja lähestyessä kasvava saari näytti kuin olisi kyyristynyt, jännittynyt hyppyyn.

Kirkon kiviaidan terävän kulman kiertävä tie pakotti melkein pysähtymään, ja Aran huomasi katsojansa ojapaikoista kertovia, hangesta pistäviä järviruokoja.

Äidin talon vanha perustus oli jäkälän kuvioima, rinnetontin ranta vahvistettu tien ja peltojen raivaamisesta saaduilla kivillä ja irtomaalla. Äiti oli vaihtanut hirsirunkoisen talon ulkolaudoituksen lahot kohdat uusiin ja keskittynyt ikkunalautojen, päätyjen ja räystäiden koristeiden kunnostamiseen. Aran oli rakentanut telineet ja auttanut ulkomaalauksissa Nonan kanssa.

Aran tuki jäisten portaiden ruostuneeseen kaiteeseen ja avasi oven vara-avaimilla. Tuulikaapin jälkeen oikealla oli vierashuoneena käytetty vanha sisäkönhuone, jonka läpi kävi lyhin kulku keittiöön. Keittiöön pääsi myös kiertämällä saliin kylpyhuoneen ja suljetun oven taakse piilotetun yläkerran portaikon ohi. Salin päässä oli päämakuuhuoneen ovi ja keittiön oviaukko. Salin kaakeliuunin muurin takana oli keittiön puuhella. Keittiön ulkoseinällä oli vanha kylmäkomero, oviaukon toisella puolen jääkaappi, lavuaari ja porakaivon uusi sähköpumppu. Ikkunoista

näki merelle, etelään sekä itäpuolen jyrkälle kalliolle, jonka takana olivat rantasauna ja laituri.

Salin seinää peittivät kirjahyllyt, kakluunin edessä oli sohvaryhmä ja pikkupöytä, talon takana nousevaan rinteeseen avautuvien ikkunoiden alla oli eksyneen tuntuiset eripariset vanhat tuolit.

Päämakuuhuonetta kutsuttiin kiinteistöväliittäjän mukaan Kapteeninhuoneeksi, talon myynyt perikunta ei muistanut miksi. Sänky, työtuoli ja massiivinen, rulokantinen kirjoituslipasto olivat pähkinäpuuta, talokauppaan sisältynyttä runsasta irtaimistoa.

Tyhjän alakerran jälkeen Aran tarkisti yläkerran, jonka ainoa valmis tila oli länsipäädyn huone. Puuoven kolme peiliä olivat kaikki eri korkuisia, ja valo, pistorasiat ja lämpöpatteri oli vedetty kesäisin käytettyyn huoneeseen. Rakentamatonta yläkertaa valaisivat ainoastaan lattianrajan vastakkaiset, matalat ikkunarivit. Lattiaa oli huoneeseen johtava kaistale portaiden päässä, ja kattotuolit, lankut ja alakerran tulisijojen muuri nousivat vanhan purueristeen keskeltä. Talolle oli etsitty remontoinnista pitävää ostajaa.

Yläkerran huoneen päätyikkunasta näki hiukan merta, sataman lateraaliviitat, rantatietä ja -kasvustoa. Harmaaksi maalatulla lautalattialla oli työpöytä, tuoli ja heteka, jonka roikkuvan pohjaverkon päälle oli asennettu vanerilevy. Merenpuoleisen,

ikkunattoman seinän pariovisessa tammikaapissa oli soikeat, hiotut peilit.

Kaikki oli kuten tavallisesti, jääkaapissa ruokaa, kukat kasteltu, grönlantilaisesta villasta kudottu huopa nojatuolin rahilla. Äänettömälle asetettu kännykkä löytyi keittiöstä, mutta ei kukkaroa ja kauppakassia. Aran ei osannut sanoa, puuttuiko eteisnaulakolta kenkiä tai ulkovaatteita.

Talon jälkeen Aran tutki ulkorakennuksen varaston, halkovajan ja äidin verstaaksi kutsuman, lämmitetävän työtilan, ja lähti kahlaamaan lumista rinnettä jyrkän kallion ympäri. Kallioleikkauksen alle oli rakennettu sauna, jonka edessä olevan niemen kärjessä erottui paksun lumikerroksen pyöristämä laitur. Jäljellä tai muutenkaan poikkeavaa ei näkynyt.

Sauna oli rimoitettu samaan rytmiin kuin päärakennus, ikkunat olivat merelle, avainkätke räystään alla. Puku- ja löylyhuone olivat kylmät ja tyhjät, vesipadan ja kiukaan savupellit kiinni. Aran kiersi takaisin rantaviivaa pitkin, huusi äitiä ja huomasi puutarhan päässä uuden, tornimaisen muodon, jonka päätteli uudeksi kompostikatokseksi.

Jäihin pudonneen tai kovaan pakkaseen eksyneen vanhan ihmisen kohdalla kyse oli minuuteista, mutta valot olivat jääneet päälle ainakin vuorokaudeksi. Aran soitti hätäkeskukseen ja ilmoitti katoamisesta. Apua lähetettiin, häntä kehoitettiin pysymään

rauhallisena ja olemaan lähtemättä yksin jälle, hämää ja pimeään.

Laskeutuvan auringon valo ei lämmittänyt, mutta peilautui jään hioutuneesta kohdasta. Mieli oli niin kirkas, että tuntui kuin ei olisi ymmärtänyt, minkä keskellä oli.

Aran palasi sisälle odottamaan, yritti hahmotella tapahtumakulkua, kunnes huomasi katselevansa Kapteeninhuoneen pöytälampun jalan kuviointia. Salin seinälle ilmestyivät auton valot ennen kuin moottorin ääni kuului. Aran käveli vastaan ensimmäisestä autosta nousevaa siviiliasuista, virkamerkkiä näyttävää miestä, joka alkoi kysellä ja kirjoittaa muistiinpanoja.

Lämpökameralla varustettu pienoiskopteri nousi vilkkuen pimenevälle taivaalle. Vapaaehtoisen pelastuspalvelun ryhmät lähtivät etsintäsektoreilleen, ja koirapartio omalle reitilleen. Meren aukolle laskeutuneesta pimeydestä häikäisivät rajavartiolaitoksen ilmatyynyaluksen valonheittimet.

Aran kääntyy ikkunasta kirjahyllyn pätyyn, jossa on kehyksissä vanhan merikortin kappale. Kolme saarta, nimet kirjoitettu englanniksi, iiriksi Inis Mór, Inis Meáin ja Inis Óirr.

Tietyllä matematiikalla niiden yhteenlasku tuottaa hänen etunimensä.

2.

ARLA, KLASSILLINEN aamua ja varhaista tarkoittava nimi taipui kiusoittelevien lasten suussa helposti meijeriksi, jogurtiksi tai lehmäksi. Traumoilla ei ole viimeistä käyttöpäivää. Arla sulkee silmät, kunnes näkee mielessään tuulimyllyjä, pitkiä, kiiltäviä siipiä, levollisen liikkeen voiman, joka pyyhkii turhan mielestä.

Hän katselee kadun toiselta puolelta vanhan kivitalon pohjakerroksen vierekkäisiä liiketiloja. Toisessa oli joskus ollut lihaliike, toisessa siirtomaa-tavarakauppa, kummankin sisäänkäynnille asennetaan esteettömyyden takaava luiska.

Oikeanpuoleinen, maalattu, valoisa tila on kalusteita vaille valmis. Vasemmanpuoleisen, projektille tärkeämmän tilan ikkunaa peittävien voimapaperien raosta erottaa alumiinitikkaiden jalkoja ja maalin täplittämää suojapahvia.

Oikealle avataan kirpputori, vasemmalle jotain uutta.

Oviin on vaihdettu puiset vetimet, joissa projektin logon pikkuversio. Ketunpää, jonka avoin silmä on ympyrä, suljettu puolikaari. Täysikokoisen version kahdella jalalla seisova, häntään kuin kävelykeppiin tai sateenvarjoon nojaava kettu odottaa peitettynä valokyltissä. Laskelmien mukaan markkiseina toimivat aurinkopaneelit tuottavat suurimman osan vuodesta kyltin ja näyteikkunoiden tarvitseman sähkön.

Somistuksen on tarkoitus herättää keskustelua. Jatkuvasti elävien suunnitelmien mukaan näyteikkunoihin oli tulossa ainakin kaasunaamareista, puhallettavavasta lampaasta, opetusluurangosta, vastastapuhujan nukesta ja designpölyimurista päivitetty versio Laokoon-ryhmästä.

Suurimmat käynnistämiskulut olivat remontoiminen, sisustaminen, tuotevalikoima, niukka varasto ja somistaminen. Niiden jälkeen juoksevia kuluja olisivat palkat, eläkekulut, tilavuokrat, pakkausmateriaalit, kirjanpito, maksupalvelu, siivous, kunnossapito ja satunnaiset menoerät. Määräaikainen rahoitus tuli EU:n kiertotalousvirastolta, jonka yhdeksi pilottihankkeista Arlan poikkitaiteellinen lopputyökonsepti hakuprosessissa selviytyi. Mukana projektissa oli lääketieteellistä ja kauppatieteellistä yliopistotutkimusta sekä yksityinen terapiayritys, ja onnistumisen takaisi Arlalle vakituisen työpaikan projektista vastaavassa yhdistyksessä.

Palvelu oli laskettu taloudellisesti kannattavaksi, mutta suurin vaikutus saavutettaisiin, mikäli konsepti vakiintuisi uudenlaiseksi hoitomuodoksi julkiseen terveydenhuoltoon.

Hakemusta siteeraten tarkoitus oli *»tuottaa katkaisuhuotoa kulutusriippuvaisuuteen, yhteen keskeisimmistä modernin elämän ongelmista, sekä uutta tieteellistä tietoa kuluttamisesta.»* Tavoitteena oli simulaatio, korviketoiminnon korviketoiminto, joka vapauttaisi pakkomielteestä, auttaisi tunnistamaan riippuvuuden. Hoitoa kanta-asiakas saisi projektiin osallistuvalla terapia-asemalla tarjoushintaan.

Arlan idea oli yksinkertainen, monelle suurin tyytyväisyys syntyi itse shoppailusta, himoitun tuotteen katselusta, pitelystä, sovittamisesta ja ostopäätöksen tekemisestä. Usein heti liikkeen ovella tai kotona odotti pettymys, esineet eivät lisänneet ratkaisevasti onnellisuutta tai tyytyväisyyttä, eikä tavara täyttänyt sisäistä tyhjiötä. Miksi maksaa kalliista tuotteista, jotka eivät tuota toivottua lopputulosta, jos voi ostaa edullisesti puhdasta shoppailukokemusta?

Projektityöryhmä toivoi konseptista jopa siirtymäriittiä nykyistä muistuttavaan elämänmuotoon, jossa ihminen ei tuhoaisi biosfäärin mukana itseään, vaikka ehkä ansaitsi kohtalonsa. Ekologisesti kestävämpi shoppailumuoto tuottaisi samalla keskustelua ja kulttuurista itseymmärrystä.

»Kokemus ilman ostosta», he myisivät palvelunäytelmää, jonka pääosassa on kuluttaja, ja myyjät

pikemminkin näyttelijöitä. Onnistuessaan he kykenisivät tuottamaan kuluttamisen mielihyvää ilman hyödykettä, mikä voisi johtaa tuotantoketjujen valankumoukseen. Vapaaehtoinen ihmiskoe, maksullinen silmänkääntöperformanssi, jossa asiakkaalle luotiin täydellinen ostoskokemus ja annettiin esityksen päätteeksi mukaan kierrätysmateriaalista valmistettu autenttisen näköinen ja painoinen paketti. Ostoskokemusta palkitsevampaa saattoi olla lopulta itsekuri, avaamatta jättäminen. Uudenlaisen kaupallisen teatterin myyjiksi kutsuttaisiin myös tunnettuja näyttelijöitä tai julkisuuden ihmisiä, jotka lahjoittaisivat työpäivän elämästään ilmastokriisin torjuntaan.

Arlan muotoilema tiedote ilmaisi konseptin sisälön ehdottomammin: *»Kaupallisen taideprojektin päätavoite on haastaa ilmastokatastrofin, ylikulutuksen, resurssipulan, riiston ja modernin orjatyön aikakauden länsimaisen kulttuurin ydintapahtumat, ostaminen ja kuluttaminen.»* Tarkoituksena on *»säilyttää modernin arjen pyhä rituaali poistamalla sen ydin kirurgintarkasti, niin ettei valistunut kuluttaja jää kaipaamaan entistä.»*

Projektin tutkimusryhmät keskittyivät mielihyvän syntyraakenteen säilyttämismekanismeihin sekä kanta-asiakasapplikaation jatkuvaan kehittämiseen. Applikaatioon kuului tavanomainen monivalintakysely sekä ohjattu päiväkirja, jolla mitattiin ostoksen avaamattomuuden ja avaamisen herättämiä

tunteita, mielihyvää tai pettymystä, illuusion kestoa ja säilyvyyttä.

Applikaatio oli rakennettu addiktoivaksi, käyttö-aika palkittiin kanta-asiakastilin saldonlisäyksillä, ja käyttäjät pystyivät luomaan yhteisöjä ja kommunikoidaan keskenään. Edullisella kuukausimaksulla ja applikaation palkkiopisteillä pystyi rakentamaan merkitysköyhään elämään lohtushoppailuiksi liikkujan.

Yhdistyksen toiminnanjohtajan jälkiteollisen maailman taikatempuksi nimeämän palvelukonseptin kuukausimaksu velotettaisiin pankkitililtä. Liikkeessä asioitiin lahja- tai kanta-asiakaskortin omalla rahayksiköllä, jolle muuntamalla summat saatiin vastaamaan hyödykkeiden markkinahintoja ja vakuuttamaan kuluttaja-aivoille ostokokemuksen autenttisuutta.

Myyjänäyttelijät hämärtäisivät entisestään työn perinteistä määritelmää, vaikka liiketoiminta täytti kovat mittarit, kasvatti työllisyyttä, verotuloja ja bruttokansantuotetta. Työryhmää kiinnosti myös myyjän ja myyjää näyttelevän työn ero, sekä kuluttamisen merkitys yksilön identiteetinrakennuksessa: mitä kaikkea yksilö halusi kertoa, mittauttaa tai hyväksyttää käyttämillään tuotemerkeillä ja hyödykkeillä.

Kajoaminen jälkiteollisen elämäntavan pyhimään ja samalla sosiaalisen median, huomiotalouden aikakauden pinnallisuuteen ja lauma-ajatteluun

edellytti myös valmistautumista vastakritiikkiin, syyllistämisyytöksiin ja jopa vihapuheeseen.

Projektin jatkon suurin uhka oli poliitikkojen populistisuus ja ymmärtämättömyys, ja että yleishyödyllistä projektia pidettäisiin kansalaispalkasta tai työajan lyhennyksistä käytävän keskustelun tavoin vihervasemmistolaisena haihatteluna.

Perinteiset tavaratalot saattoivat nekin olla elämänsä päässä, mutta oliko niiden tulevaisuus vastaavanlaisissa simulaatioissa, kukaan ei tiennyt.

Arla on syventynyt suunnittelemaan liikkeen ensimmäistä Ylikulutuspäivälennusmyyntiä, eikä kuule nimeään kutsuttavan kuin kolmannella kerralla.

Hän kääntyy ja hymyilee, katsoo salaisuuteen.

Nainen ei enää kuule itseään.
Mies on menettänyt onnellisuutensa.
Tytär haluaa tehdä hyvää.

ISOÄIDIN KATOAMISESTA käynnistyvä
arvoituksellinen romaani vie tyhjään merenrantataloon,
muuttuvien säiden, luonnon ja puutarhan sekä
aikalaiskeskustelun ja sukupolvikokemusten ääreen.
Talosta löytyvät vanhat esineet muuttuvat vihjeiksi,
jotka käynnistävät seuraavan etsinnän.

Joni Pyysalon kerronta leikittelee perinteisen
romaanin keinoilla ja kuvastolla,
mutta onko mikään lopulta sitä, miltä näyttää?
Putoamispaikka on monikasvoinen, visuaalinen romaani
itsensä kohtaamisesta, yksinäisyydestä,
luontosuhteesta ja sukupolviahdistuksesta.

9 789510 474501

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-47450-1